

Zagađenje vazduha iz elektrana na ugalj na Zapadnom Balkanu košta zdravstvene sisteme u regionu i EU do 8,5 milijardi evra godišnje, pokazala je prva do sada procena zdravstvenih troškova objavljena 15. marta. Na Zapadnom Balkanu nalazi se sedam od deset elektrana na ugalj koje su najveći zagađivači u Evropi. Dim iz termoelektrana doprinosi zagađenju vazduha koje se povezuje sa visokom stopom prevremnih smrti, hroničnim bolestima pluća i srca i astmom. Evropski lideri, poručili su stručnjaci, treba da podrže zemlje regiona da manje koriste ugalj kao energent kako bi unapredile zdravlje populacije i borile se protiv klimatskih promena.

Izveštaj "Neplaćeni račun za zdravstvo - Kako smo bolesni zbog elektrana na ugalj na Zapadnom Balkanu" neprofitne organizacije Savez za zdravlje i prirodnu sredinu (HEAL) obuhvatio je Srbiju, Kosovo, Bosnu i Hercegovinu (BiH), Makedoniju i Crnu Goru. Albanija je isključena jer nema nijednu elektranu na ugalj.

Cena zagađenja iz elektrana na ugalj na Zapadnom Balkanu izračunata je na osnovu troškova direktno povezanih sa zagađenjem vazduha uključujući prevremene smrti, bolničko lečenje respiratornih i kardiovaskularnih bolesti, nove slučajeve hroničnog bronhitisa, korišćenje lekova i izgubljene radne dane zbog bolesti.

Region Zapadnog Balkana u proizvodnji energije u velikoj meri zavisi od uglja, uključujući lignit koji je najveći zagađivač.

Najveći zagađivač sumpor dioksidom (SO₂) na Zapadnom Balkanu je termoelektrana Ugljevik u BiH koja ispušta 154.385 tona SO₂. Slede dve elektrane u Srbiji - Nikola Tesla B sa 93.200 tona SO₂ i Kostolac B sa 89.100 tona, pokazuju podaci navedeni u izveštaju.

Među deset najvećih evropskih emitera SO₂ su i elektrane Kakanj iz BiH sa 73.123 tone, Bitolj iz Makedonije sa 66.892 tone, Kostolac A iz Srbije sa 51.700 tona i Tuzla iz BiH sa 51.644 tone. Preostala tri mesta na listi drže elektrane iz Grčke, Poljske i Bugarske.

Takođe se šest od deset najvećih emitera finim česticama (PM 2,5) u Evropi nalazi na Zapadnom Balkanu i to tri u Srbiji. U regionu je i jedan od deset najvećih emitera azotnih oksida (NO_x) - termoelektrana Nikola Tesla A.

Trenutno je u pet zapadnobalkanskih zemalja 15 elektrana sa 35 blokova i instalisanim kapacitetom od 8,1 GW. Zaključno sa novembrom 2015, u regionu su postojali planovi za 24 nova postrojenja za proizvodnju još 7,8 GW.

U izveštaju se upozorava da je zagađenje vazduha na Zapadnom Balkanu do dva i po puta iznad nacionalnih limita za bezbednost kvaliteta vazduha i daleko iznad preporučenog od strane Svetske zdravstvene organizacije (SZO).

Kako se ocenjuje, kombinacija zagađenja vazduha od uglja i onog iz industrije, saobraćaja i domaćinstava nepovoljno deluje na zdravlje i prosperitet u zemljama regiona.

Podaci SZO pokazuju da ekonomska šteta od prevremnih smrti zbog zagađenja vazduha u Srbiji dostiže 33,5% bruto domaćeg proizvoda (BDP), u BiH 21,5%, Makedoniji 19,9% BDP a Crnoj Gori 14,5% prema 4,5% u Nemačkoj i 3,7% u Britaniji.

Srbija ima najveći elektrosistem u regionu i oko 60% struje proizvodi od lignita, BiH dve trećine struje proizvodi iz uglja a Makedonija i Kosovo imaju manje energetske sisteme ali su u velikoj meri zavisne od fosilnog goriva. Makedonija iz uglja proizvodi gotovo 80% struje a Kosovo 85%. Najmanje uglja u energetskom miksu koristi Crna Gora ali iz tog energenta još dobija preko polovine proizvedene struje.

Najveća elektrana na ugalj na Zapadnom Balkanu nalazi se na 40 kilometara od Beograda. To je Nikola Tesla A sa šest blokova ukupnog kapaciteta 1.690 megavata. Druga po veličini je elektrana Nikola Tesla B čija dva bloka su kapaciteta 1.240 MW.

Gotovo sve zemlje u regionu imaju velike termoelektrane na ugalj u blizini velikih gradova. U blizini Prištine su elektrane Kosovo A i Kosovo B ukupnog kapaciteta preko 1.000 MW. U BiH se u blizini Tuzle, drugog po veličini grada u Federaciji BiH, nalazi istoimena elektrana kapaciteta 715 MW.

Stručnjaci HEAL kažu da njihov izveštaj ruši mit da je ugalj najjeftiniji energent i ističu da Evropska unija treba da ohrabri promene u energetici Zapadnog Balkana kroz značajno povećanje finansijske podrške za obnovljive izvore energije i štednju energije, npr. kroz pretpristupne programe.

Izveštaj je pokazao da veliki deo zagađenja iz elektrana na ugalj na Zapadnom Balkanu vetar širi evropskim regionima prelazeći granice. Zato, kako se ističe, kreatori politike u EU treba da daju doprinos zalaganjima za oštrije standarde kvaliteta vazduha i kontrolu vazduha na Zapadnom Balkanu.

Garet Tankosić-Keli (Garret Tankosic-Kelly) iz Fondacije SEE Change Net kaže da energetske modeli jasno ukazuju da bi "enormni potencijali za solarnu, energiju vetra i biomasu u kombinaciji sa većom energetskom efikasnošću vodili čistijim, pravednijim i efikasnijim energetskim sistemima u Jugoistočnoj Evropi i to po istoj ceni kao za ulaganja koja se trenutno planiraju u prljavi lignit".

HEAL i Change Network se zalažu za izbacivanje uglja iz upotrebe u Evropi do 2040. sa ciljem unapređenja zdravlja ljudi kroz čistiji vazduh i smanjenje emisije ugljenika koja izaziva promene klime. Zato te organizacije traže od vlada, uključujući na Zapadnom Balkanu, da zatvore postojeće elektrane na ugalj i ne grade nove.

Izvor: euractiv.rs